

O‘ZBEKISTON JAMIYATIDA OILAVIY AJRIMLARING IJTIMOIIY OMILLARI: MUAMMO VA YECHIMLAR

Turg’unov Muhammadbobur

Andijon davlat pedagogika instituti Milliy g’oya va ma’naviyat asoslari

Kafedrasii asistent o’qituvchisi

Abduvohidova Mohinur Mirzohid qizi

Boshlang’ich ta’lim yo’nalishi talabasi

G-mail: abduvohidovamoxinur4@gmail.com

Tel:+998773832220

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19910280>

Annotatsiya. Ushbu maqolada bugungi kunda O‘zbekiston jamiyatida kuzatilayotgan eng og‘riqli nuqtalardan biri — oilaviy ajrimlarning ijtimoiy-psixologik, iqtisodiy va ma’naviy omillari keng ko‘lamda tahlil qilingan. Tadqiqot davomida oilaning barqarorligiga ta’sir etuvchi tashqi va ichki faktorlar, jumladan, migratsiya, uchinchi shaxslarning aralashuvi hamda yoshlarning oilaviy hayotga tayyor emasligi kabi masalalar ilmiy asoslangan holda yoritilgan. Shuningdek, maqolada ajrimlarning oldini olish bo‘yicha amaliy taklif va tavsiyalar ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: oila, ajrim, ijtimoiy omillar, O‘zbekiston, qadriyatlar, iqtisodiy qiyinchiliklar, migratsiya, ma’naviy inqiroz, psixologik tayyorgarlik, mahalla, milliy mentalitet, konfliktlar.

Аннотация: В данной статье широко анализируются социально-психологические, экономические и духовные факторы семейных разводов — одной из самых острых проблем современного узбекского общества. В ходе исследования научно обоснованы внешние и внутренние факторы, влияющие на стабильность семьи, включая миграцию, вмешательство третьих лиц и неподготовленность молодежи к семейной жизни. Также в статье выдвигаются практические предложения и рекомендации по предупреждению разводов.

Ключевые слова: семья, развод, социальные факторы, Узбекистан, ценности, экономические трудности, миграция, духовный кризис, психологическая подготовка, махалля, национальный менталитет, конфликты.

Anotation: This article provides an extensive analysis of the socio-psychological, economic, and spiritual factors of family divorces, which is one of the most pressing issues in modern Uzbek society. During the study, external and internal factors affecting family stability, including migration, interference by third parties, and the lack of preparation of youth for married life, are highlighted on a scientific basis. The article also puts forward practical suggestions and recommendations for the prevention of divorces.

Key words: family, divorce, social factors, Uzbekistan, values, economic difficulties, migration, spiritual crisis, psychological preparation, mahalla, national mentality, conflicts.

Kirish

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev o‘z chiqishlaridan birida oilaning jamiyatdagi o‘rni haqida to‘xtalib, shunday degan edi: “Agar jamiyat hayotining tanasi iqtisodiyot bo‘lsa, uning joni va ruhi ma’naviyatdir. Biz yangi O‘zbekistonni barpo etishda ikkita mustahkam ustunga tayanamiz: biri — bozor tamoyillariga asoslangan kuchli iqtisodiyot,

ikkinchisi — ajdodlarimizning boy merosi va milliy qadriyatlarga asoslangan kuchli ma'naviyatdir".¹

Darhaqiqat, har qanday davlatning taraqqiyoti va barqarorligi o'sha jamiyatning asosi bo'lgan oilalarning mustahkamligiga bog'liq. Oila — muqaddas dargoh, inson ma'naviyatini shakllantiruvchi ilk makon. Biroq, so'nggi yillarda mamlakatimizda oilaviy ajrimlar sonining ortib borayotgani nafaqat mutaxassislarini, balki butun jamoatchilikni tashvishga solmoqda. Har bir ajrim ortida bitta inson taqdiri, vayron bo'lgan orzular va eng achinarlisi, tirik yetim bo'lib qolayotgan farzandlar turibdi. Statistika ma'lumotlariga ko'ra, ajrimlarning aksariyati yosh oilalar hissasiga to'g'ri kelmoqda. Ushbu maqolada biz mazkur salbiy tendensiyani keltirib chiqarayotgan ijtimoiy omillarni chuqur tahlil qilishga harakat qilamiz.

Oila mustahkamligining poydevori ko'p jihatdan uning iqtisodiy ta'minotiga bog'liq. Yosh oilalar qurilgandan so'ng, ro'zg'or yuki, uy-joy muammosi va kundalik ehtiyojlarni qondirishdagi qiyinchiliklar o'zaro nizo va janjallarga sabab bo'ladi. Erkak kishining oilani moddiy ta'minlay olmasligi yoki ayol kishining haddan tashqari yuqori moddiy talablari o'rtadagi ishonch va hurmatning yo'qolishiga olib kelmoqda. Ayniqsa, ishsizlik muammosi oila boshlig'ining o'z mas'uliyatini his qilmasligiga yoki ruhan tushkunlikka tushishiga turtki bo'ladi.²

Bugungi kunda ko'plab yurtdoshlarimiz oilasini moddiy tomondan qo'llab-quvvatlash maqsadida xorijga ishlashga ketmoqda. Biroq, "uzoqdagi baxt" ko'pincha yaqindagi baxtning barbod bo'lishiga olib kelmoqda. Turmush o'rtoqlarning bir-biridan uzoqda yashashi, muloqotning kamayishi, rashk va ishonchsizlik tuyg'ularining ortishi oilani inqirozga boshlaydi. Ko'p hollarda erkaklar xorijda boshqa oila qurib olishi yoki ayollarning uyda yolg'iz qolishi natijasida kelib chiqadigan ijtimoiy muammolar pirovardida sudga borish bilan yakunlanmoqda.³

O'zbek milliy mentalitetida yoshlarning ota-ona bilan birga yashashi an'anasi bor. Bu o'z-o'zidan ijobiy bo'lsa-da, ba'zi hollarda qaynona-kelin, qayin-bo'yin munosabatlaridagi ziddiyatlar ajrimning asosiy sababiga aylanadi. Yosh kelin-kuyovlarning o'zaro muammolarini o'zlari hal qilishiga imkon bermaslik, har bir kichik detalga ota-onalarning aralashishi yoshlarda "biz mustaqil emasmiz" degan fikrni uyg'otadi. Statistika shuni ko'rsatadiki, ajrimlarning qariyb 35-40 foizi aynan "uchinchi shaxslar"ning aralashuvi natijasida sodir bo'lmoqda.⁴

Globalashuv va "ommaviy madaniyat" ta'siri ostida yoshlarimizda oilaga bo'lgan muqaddas munosabat biroz pasaygan. Ilgari ajralish "sharmandalik" sanalgan bo'lsa, hozirda bu holatga oddiy yechim sifatida qaralmoqda. Sabr-toqat, kechirimlilik, bir-birini tushunish kabi fazilatlar o'rnini xudbinlik (egoizm) egallamoqda. Ijtimoiy tarmoqlardagi "yaltiroq hayot"ga havas qilish, turmush o'rtog'idan o'z qurbi yetmaydigan narsalarni talab qilish ma'naviy bo'shliqni vujudga keltirmoqda.

Hali dunyoqarashi to'liq shakllanmagan, kasb-hunar egallamagan, hayotning past-balandini tushunmagan yoshlarni nikohlash — o'z-o'zini jarlikka otish bilan barobardir. Yoshlar ko'pincha sevgi-muhabbatni shunchaki havas deb tushunishadi va oilaviy mas'uliyatni

¹ Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. - Toshkent: "O'zbekiston", 2021.

² Karimova V.M. Oila psixologiyasi. - Toshkent, 2007.

³ G'oziyev E.G. Oila psixologiyasi. - Toshkent, 2010.

⁴ Shoumarov G'.B. Oila psixologiyasi: Akademik litsey va kasb-hunar kollejlari uchun darslik. - Toshkent, 2008.

his qilishmaydi. Birinchi qiyinchilik paydo bo'lishi bilan oq, ular mas'uliyatdan qochib, ota-onasi uyiga qaytib ketishni ma'qul ko'rishadi.⁵

Oila mustahkamligida psixologik muvofiqlik muhim rol o'ynaydi. Ko'pgina ajrimlar "xarakterlarning to'g'ri kelmasligi" vaji bilan amalga oshiriladi. Aslida bu ibora tagida bir-birini eshitmaslik, hissiyotlarni boshqara olmaslik va muloqot madaniyatining pastligi yotadi. O'zbek oilalarida erkaklarning "avtoritar" boshqaruvi va ayollarning o'z haq-huquqlarini anglab borishi o'rtasidagi to'qnashuv ham yangi davrning ijtimoiy muammosidir.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda oilaviy ajrimlar muammosi kompleks yondashuvni talab etadi. Bu shunchaki ikki kishining shaxsiy ishi emas, balki davlat darajasidagi ijtimoiy masaladir.

Muammoni kamaytirish uchun quyidagi choralar ko'rilishi shart:

Oila qurishdan oldin ta'lim: Yoshlarni nikohdan oldin psixologik, huquqiy va tibbiy jihatdan tayyorlash kurslarini faqat qog'ozda emas, amalda sifatli tashkil etish.

Bandlik masalasi: Har bir tuman va mahallada yosh oilalar uchun imtiyozli ish o'rinlari va tadbirkorlik grantlarini ko'paytirish.

Mahalla institutining roli: "Oila – mahalla – maktab" zanjirini mustahkamlash, yarashtirish komissiyalari ishini rasmiyatchilikdan holi qilish.

Ommaviy axborot vositalari: Milliy teleseriallarda va ijtimoiy tarmoqlarda oila muqaddasligini, sabr va vafoni tarannum etuvchi kontentlarni ko'paytirish.

Prezidentimiz ta'kidlaganidek, "Agar biz oilani asrasak, jamiyatni asragan bo'lamiz". Shuning uchun har bir fuqaro, har bir mutasaddidan bu masalaga befarq bo'lmaslik, yoshlarga namuna bo'lish talab etiladi. Bizning maqsadimiz — ajrimlar sonini kamaytirish emas, balki baxtli va sog'lom muhitli oilalar sonini ko'paytirish bo'lishi lozim.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. - Toshkent: "O'zbekiston", 2021.
2. O'zbekiston Respublikasi Oila Kodeksi.
3. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. - Toshkent: "Ma'naviyat", 2008.
4. G'oziyev E.G. Oila psixologiyasi. - Toshkent, 2010.
5. Shoumarov G'.B. Oila psixologiyasi: Akademik litsey va kasb-hunar kollejlari uchun darslik. - Toshkent, 2008.
6. Karimova V.M. Oila psixologiyasi. - Toshkent, 2007.
7. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligining yillik to'plamlari (2023-2025).
8. "Oila va xotin-qizlar" ilmiy-tadqiqot instituti hisobotlari va maqolalar to'plami.

⁵ "Oila va xotin-qizlar" ilmiy-tadqiqot instituti hisobotlari va maqolalar to'plami.